

SVÉPRÁVNOST A FORMY PODPORY

OD 1. 1. 2014

Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v české republice, z. s.

Praha 2015

Obsah

Základní informace	3
Pojmy v novém občanském zákoníku	3
Právní osobnost.....	3
Svéprávnost.....	3
Co může člověk využít, když má potíže rozhodovat se a právně jednat	4
Nápomoc při rozhodování	4
Předběžné opatření v očekávání budoucí nesvéprávnosti	4
Zastoupení členem domácnosti	5
Jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti	5
Omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka	6
Jak to bude s opatrovnictvím	7
Jmenování a odvolání opatrovníka	7
Práva a povinnosti opatrovníka	7
Povinnosti opatrovníka.....	7
O čem nemůže podle zákona opatrovník rozhodovat.....	8
Další opatrovníci.....	8
Procesní opatrovník.....	8
Dočasný opatrovník	8
Kolizní opatrovník	8
Opatrovnická rada.....	9
Jak se může člověk chránit, jak může být chráněn	9
Trestní odpovědnost	9
Odpovědnost za škodu.....	9
Špatné rozhodnutí.....	10
Nejlepší ochrana člověka	10

Základní informace

Nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb. přinesl od roku 2014 změny a nové možnosti pro lidi, kteří potřebují podporu při rozhodování a pro lidi, kteří je podporují nebo zastupují, tedy pro opatrovníky.

Nabízíme Vám zde jejich stručný přehled. Pro bližší informace se obraťte na právníka nebo na Poradenské centrum SPMP ČR.

Pojmy v novém občanském zákoníku

Právní osobnost

Právní osobnost je nový název pro způsobilost k právům. Každý člověk má právní osobnost od narození až do smrti. To znamená, že má práva a povinnosti.

Právní osobnost není možné nijak omezit.

Svéprávnost

Pro způsobilost k právním úkonům nový občanský zákoník znovu zavádí pojem svéprávnost. Svěprávnost znamená, že člověk může sám nějaká práva a povinnosti získat nebo ztratit.

Člověk získává svá práva a povinnosti **právním jednáním**.

Například může nakupovat, podepisovat smlouvy apod.

U právního jednání je důležitá vůle člověka, tedy že nová práva a povinnosti skutečně chce.

Svěprávnost člověk získává postupně, jak dospívá, podle svých schopností.

Plnou svéprávnost má člověk v 18, výjimečně v 16 letech.

Svěprávnost může být rozhodnutím soudu omezena podle potřeb člověka.

Od 1. 1. 2014 není možné žádného člověka zbavit svéprávnosti.

Lze jej pouze omezit ve svéprávnosti.

Lidé, kteří byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům, jsou od roku 2014 automaticky omezeni ve svéprávnosti.

Co může člověk využít, když má potíže rozhodovat se a právně jednat

Nápomoc při rozhodování

Člověk si může domluvit pomoc podpůrce a sepsat o tom smlouvu.

Podpůrce je někdo blízký, kterému člověk věří.

Podpůrce člověka doprovází při právním jednání, třeba při podepisování smluv, nákupech.

Člověk je svéprávný – tedy nakupuje, podepisuje smlouvy, rozhoduje se.

Má u toho ale podpůrce, který mu může poradit.

Podpůrce respektuje přání a zájmy podporovaného.

Při podepisování smluv může přidat svůj podpis a připsat, že je podpůrce.

Smlouva o nápomoci dohodnutá s podpůrcem může být napsaná nebo se člověk s podpůrcem dohodnou před soudem.

Smlouvu musí schválit soud.

Soud bude zkoumat, jestli není podpůrce v konfliktu zájmů.

Smlouva platí od toho dne, kdy ji soud schválí.

Na návrh podporovaného člověka nebo podpůrce soud podpůrce odvolá.

Soud může podpůrce odvolat, kdyby porušoval své povinnosti.

Když podpůrce poruší své povinnosti, soud jej odvolá i bez návrhu.

Podpůrců může být více. Pak se rozdělí, kdo v čem člověku pomáhá.

Například jeden podpůrce pomáhá s hospodařením s osobními penězi, další se správou majetku, další se zajištěním sociálních služeb a zaměstnání, jiný při zajištění zdravotní péče.

Předběžné opatření v očekávání budoucí nesvéprávnosti

Člověk se může připravit na situaci, kdy bude mít potíže právně jednat.

Například když očekává, že se zhorší jeho zdravotní stav.

Může předem sepsat svá přání.

Například, kde by chtěl bydlet, jakých služeb by chtěl využívat, co má rád, co by chtěl koupit nebo prodat, jak by měl být léčen.

Může také napsat, koho by chtěl mít jako opatrovníka.

Budoucí opatrovník s tím pak samozřejmě musí souhlasit.

Přání člověk sepíše a nechá notářsky ověřit.

Při změně přání je možné předběžné opatření změnit.

Když nastane situace, kdy člověk nebude moci právně jednat, opatrovník se jej bude snažit zastupovat podle sepsaných přání.

Člověk také může sepsat prohlášení, kdo a jak se má starat o jeho majetek.

To může pomoci, aby člověku nemusela být omezena svéprávnost.

Zastoupení členem domácnosti

Zastoupení je vhodné pro lidi, kteří nemohou sami právně jednat.

Například protože mají těžké postižení.

Takového člověka může někdo při právním jednání zastoupit.

Může to být rodič, prarodič, sourozenec, manžel, partner, potomek.

Nebo člen domácnosti, který s ním žije alespoň 3 roky.

Zastoupený člověk přitom nemusí být omezen ve svéprávnosti.

Zástupce musí člověku vysvětlit, v čem ho chce zastoupit a co to pro člověka bude znamenat.

Když člověk dá najevo, že zástupce nebo zastoupení odmítá, zástupce ho zastoupit nesmí.

Zástupce musí zjišťovat a respektovat přání a zájmy zastoupeného člověka.

Aby vzniklo zastoupení, musí je schválit soud.

Soud přitom musí zjistit názor zastoupeného člověka.

Zástupce člověka může zastupovat v běžných věcech.

Může hospodařit s jeho penězi do výše životního minima,

zajišťovat zdravotnické a sociální služby, vyřizovat dávky.

Nemůže ale rozhodovat o zdravotních zákrocích, které by měly pro člověka trvalé následky.

Člověk může mít více zástupců.

K zastoupení pak stačí jeden z nich.

Pokud jej chtějí zastoupit zástupci společně, musí se dohodnout, jak ho zastoupí.

Pokud se zástupci nedohodnou a jednají rozdílně, pak ani jedno zastoupení neplatí.

Zastoupení zanikne, když se ho zástupce vzdá nebo když ho zastupovaný člověk odmítne.

Zastoupení také zaniká, když je uzavřena smlouva o nápomoci při rozhodování.

Jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti

Soud může jmenovat člověku opatrovníka.

Přitom mu nemusí omezovat svéprávnost.

To znamená, že právně jednat může člověk i opatrovník.

Opatrovník také dohlíží, zda má člověk všechno potřebné zajištěno, zaplaceno apod.

Soud určí práva a povinnosti opatrovníka.

Člověk, který má opatrovníka, se nazývá opatrovanec.

Omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka

Soud může omezit svéprávnost člověka.

To znamená, že určí, ve kterých věcech člověk nemůže právně jednat sám.

Například, že nemůže kupovat věci dražší než 2000 Kč

nebo podepisovat složité smlouvy, kterým nerozumí.

V takových věcech ho bude zastupovat opatrovník.

V závažnějších věcech je potřeba svolení soudu.

Každodenní běžné věci si ale může každý člověk obstarávat sám bez opatrovníka.

Soud může omezit svéprávnost člověka jenom v jeho zájmu

a jen v případě, že by mu jinak hrozila újma.

Musí být také jisté, že člověku nestačí domluvit nápomoc při rozhodování,

zastoupení členem domácnosti

nebo jmenovat opatrovníka bez omezení svéprávnosti.

Důvodem k omezení svéprávnosti nemůžou být jen potíže člověka při dorozumívání.

Svéprávnost nesouvisí se schopnostmi člověka.

Soud musí člověka vidět a snažit se zjistit jeho názor.

Pokud člověk nemůže k soudu, soudce může člověka navštívit doma.

Soud musí důkladně zkoumat, jak se člověk skutečně dokáže postarat o své záležitosti.

Soud omezí svéprávnost jen pro právní jednání, která člověk skutečně nezvládá.

Rozsah omezení přesně popíše.

Soud zároveň při rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje opatrovníka.

Soud omezí svéprávnost člověka jen na potřebnou dobu, nejdéle na 3 roky.

Po skončení této doby se člověku vrátí plná svéprávnost.

Pokud ale před skočením této doby dá někdo podnět k soudu k prodloužení omezení, omezení nezaniká, ale soud věc znovu projedná a rozhodne, jak to bude dál.

Podnět k omezení svéprávnosti může dát soudu kdokoliv.

I člověk omezený ve svéprávnosti je svéprávný ve vyřizování běžných záležitostí každodenního života.

Pokud se stane, že člověk jedná samostatně ve věcech, ve kterých by měl jednat opatrovník, bude možné jeho jednání prohlásit za neplatné jenom tehdy, pokud by mu mohlo způsobit újmu.

Opatrovník může takové jednání schválit dodatečně.

Například pokud člověk někde uzavře dobrou pracovní smlouvu, může později opatrovník přijít a připojit ke smlouvě svůj podpis.

Pokud je to potřeba, může soud i bez návrhu upravit rozsah omezení svéprávnosti.

Například pokud bude člověk omezen ve svéprávnosti pro nakládání s penězi nad 500 Kč

a přitom si kupuje měsíční jízdenku v hodnotě 550 Kč,

tak je nákup platný, protože člověku nepůsobí újmu.

Soud pak může upravit rozsah omezení člověka pro nakládání s penězi například nad 600 Kč.

Jak to bude s opatrovnictvím

Jmenování a odvolání opatrovníka

Soud jmenuje řádným opatrovníkem nejdříve toho, koho člověk - opatrovanec sám navrhne.

Pokud nikdo takový není, hledá soud mezi příbuznými a blízkými osobami člověka, podle jejich návrhu.

Člověk může mít jednoho opatrovníka na běžné záležitosti a ještě dalšího opatrovníka pro správu majetku.

Pokud soud nikoho nenajde, teprve pak určí veřejného opatrovníka, většinou obecní či městský úřad.

Opatrovníkem nemůže být člověk, který může mít vlastní zájmy v rozporu se zájmy člověka.

Opatrovníkem nemůže být provozovatel ani zaměstnanec zařízení, kde člověk bydlí, nebo pobírá sociální služby ani tehdy, když je to zároveň jeho příbuzný.

Lidé ze služeb ale mohou poskytovat člověku nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti.

Mohou být také v opatrovnické radě.

Soud opatrovníky může odvolat, když o to opatrovník požádá nebo když opatrovník neplní svoje povinnosti.

Práva a povinnosti opatrovníka

Rozsah práv a povinností určí opatrovníkovi soud.

Povinnosti opatrovníka:

- Být v kontaktu s opatrovancem, zajímat se o něj
- Starat se o naplnění jeho práv a zájmů
- Srozumitelně opatrovanci vysvětlovat, v jakých záležitostech a jak je potřeba jednat
- Dbát o jeho zdravotní stav
- Pomáhat mu s běžným hospodařením
- Pomáhat mu se zajištěním života

Opatrovník by měl vyřizovat věci pro opatrovance společně s opatrovancem. Pokud to není možné a jedná bez něj, měl by jednat podle jeho přání.

O čem nemůže podle zákona opatrovník rozhodovat:

- O vzniku a zániku manželství opatrovance
- O rodičovských právech a povinnostech opatrovance
- O sepsání závěti nebo prohlášení o vydědění
- O dědictví nebo darech opatrovance – dar nebo dědictví ale může opatrovník se schválením soudu odmítnout
- O závažných rozhodnutích při správě majetku – zde je potřeba souhlas soudu

Za opatrovnictví člověk neplatí.

Odměnu mohou dostat jen opatrovníci, kteří spravují člověku jmění.

O výši odměny pro takové opatrovníky rozhodne soud.

Záleží to na tom, jak náročná je to práce.

Člověk si může na opatrovníka stěžovat soudu

nebo třeba poskytovateli služby, který mu může pomoci situaci řešit.

Soud může opatrovníka odvolat.

Kdyby opatrovník způsobil člověku škodu, musí jí nahradit.

Další opatrovníci

Kromě tohoto „**řádného**“ opatrovníka existují ještě jiní opatrovníci.

Procesní opatrovník

Soud jej jmenuje jen pro řízení u soudu.

Nemůže to být člověk, který se má stát „řádným“ opatrovníkem.

Dočasný opatrovník

Dočasný opatrovník bývá jmenován pro vyřízení jen jedné záležitosti.

Soud jej jmenuje také pro zastoupení lidí, které nemůže najít, neví se, kde bydlí.

Kolizní opatrovník

Soud jej jmenuje jen pro řešení věcí,

při kterých by řádný opatrovník mohl upřednostnit vlastní zájem nad zájmem člověka.

Např. při vypořádání dědictví, pokud jsou člověk i jeho opatrovník oba dědici.

Opatrovnická rada

Člověk může mít opatrovnickou radu.

Opatrovnická rada jsou alespoň 3 jeho blízcí.

Tito lidé mohou dohlížet na to, zda opatrovník jedná v zájmu opatrovance.

Pokud se rozhodne opatrovanec nebo nějaký jeho blízký člověk, že by opatrovnická rada byla dobrá, požádá opatrovníka, aby svolal schůzi, které se účastní člověk a jeho blízcí.

Když bude na schůzi alespoň 5 lidí, mohou zvolit opatrovnickou radu.

Každý má 1 hlas.

O schůzi musí její členové udělat zápis a poslat ho opatrovníkovi a soudu.

Opatrovnická rada musí mít aspoň 3 členy. Schází se minimálně 1krát za rok.

Setkání se účastní opatrovanec i opatrovník.

O každé schůzi pořizuje rada zápis, který se posílá opatrovníkovi i soudu.

Opatrovník s opatrovnickou radou konzultuje důležitá rozhodnutí, která mohou vážně ovlivnit život opatrovance nebo zasáhnout do jeho majetkových záležitostí.

Pro nejvážnější rozhodnutí nepostačí ani opatrovnická rada, ale bude třeba schválení soudu.

Jak se může člověk chránit, jak může být chráněn

Trestní odpovědnost

Trestní odpovědnost mají všichni lidé od 15 let.

Omezení svéprávnosti na ni nemá vliv, i když si to spousta lidí myslí.

Při spáchání trestného činu se každopádně přihlíží k tomu, jak je člověk přičetný.

To znamená, jak mohl porozumět, že dělá něco, co se nesmí, a ovládat své jednání.

Podle toho člověk nese odpovědnost za své jednání.

Odpovědnost za škodu

Odpovědnost za škodu získává člověk od dětství postupně až do dospělosti, a to podle svých rozumových schopností.

Člověk, který má potíže porozumět situaci a ovládat své chování, mívá kolem sebe někoho, kdo na něj dohlíží.

I tento člověk „dohlizitel“ může nést odpovědnost za škodu, pokud nedohlížel, jak měl.

Špatné rozhodnutí

Člověku se může stát, že se rozhodne špatně.

Například uzavře nevýhodnou smlouvu.

Může se to stát, protože k tomu člověka někdo přemluvil, přinutil, zmanipuloval.

Nebo protože člověk špatně rozuměl, o co se jedná, protože mu někdo dal špatné nebo neúplné informace.

Může se také stát, že se člověk prostě splete nebo zapomene něco udělat, například něco zaplatit.

Pokud je zřejmé, že takového jednání nebylo podle skutečné vůle člověka, Pak je takové jednání neplatné.

Pozor! Při nevýhodně uzavřené smlouvě, nebo když člověk zapomene něco platit, může vzniknout dluh.

Takový dluh může vzniknout i lidem s omezenou svéprávností!

V takových situacích je důležité přijít na to včas.

Vzniklý dluh totiž často nejde vzít zpět, i když bude jednání prohlášeno za neplatné.

Například člověk uzavře nevýhodnou smlouvu s telefonním operátorem.

Vy to zjistíte po 3 měsících.

Můžete nechat smlouvu prohlásit za neplatnou, protože byla podepsána člověkem s omezenou svéprávností nebo člověkem, který smlouvě nerozuměl.

To znamená, že člověk už dál nemusí službu využívat a platit.

Bude mu také odpuštěno případné penále za neplacení.

Ale to, co provolal, zaplatit musí.

Nejlepší ochrana člověka

Nejlepší ochranou člověka je dostatečná osobní podpora ze strany jeho blízkých lidí.

Společná komunikace člověka a jeho blízkých, lidí ze služeb, rodiny, přátel o jeho přáních, o plánu do budoucna a všeobecné podpoře.

U nás se proto začíná pracovat metodou **plánování zaměřeného na člověka**.

Důležitý je také nácvik zvládání rizikových situací.

Chcete vědět více o metodě plánování zaměřeného na člověka?

Podívejte se na www.kvalitavpraxi.cz/planovani-zamerene-na-cloveka.html

Poradenské centrum SPMP ČR

Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s.
www.spmpr.cz